

गाथी कौशिकः। अग्निः ४ पुरीष्या अग्नयः। त्रिष्टुप्, ४ अनुष्टुप्

अयं सो अग्निर्यस्मिन्सोममिन्द्रः सुतं दधे जठरे वावशानः।

सहस्रिणं वाजमत्यं न सप्तिं ससवान्सन्स्तूयसे जातवेदः ॥ ३.०२२.०१

यस्मिन्- यन्निमित्ते। इन्द्रः- ईशनाधिदेवः। वावशानः- कामयमानः। सुतम्- निष्पादितम्। सोमम्- रसम्। जठरे- स्वोदरे स्वहृदये। सीदन् वनस्य जठरे पुनानः, भीमस्य वृष्णो जठरादभिश्चसो दिवे दिवे सहुरिः स्तन्नबाधित इत्यादिषु मन्त्रेषु जठरशब्दस्य मध्यभाग इति लक्षणया सारः स्वरूपं हृदयमिति वार्थः। हूयमानः- अस्माभिराहूतः। दधे- धृतवान्। अयम्- एषः। सः- असौ। अग्निः। जातवेदः- जातविद्य। सहस्रिणम्- प्रभूतम्। वाजम्- शोभनगतिम्। अत्यं न सप्तिम्- तुरगमिव स्थितम्। ससवान् सन्- सम्भजन्। स्तूयसे- उपासकैः स्तुतोसि ॥१॥

अग्ने यत्ते दिवि वर्चः पृथिव्यां यदोषधीष्वप्स्वा यजत्र।

येनान्तरिक्षमुर्वीततन्थ त्वेषः स भानुर्णवो नृचक्षाः ॥ ३.०२२.०२

अग्ने। ते- तव। यत्। दिवि- नभसि। वर्चः- तेजः। पृथिव्याम्- भूम्याम्। यत्। ओषधीषु- वीरुत्सु। अप्सु- उदके। यजत्र- यज्ञरक्षक। येन। उरु- विस्तृतम्। अन्तरिक्षम्- द्यावापृथिव्योरन्तरालम्। आततन्थ- निर्मितवान्। सः। त्वेषः- दीप्तः। भानुः- ज्योतिः। अर्णवः- समुद्र इव विस्तृतः। नृचक्षाः- नृणां सूक्ष्मदृष्टिभूतः ॥२॥

अग्ने दिवो अर्णमच्छा जिगास्यच्छा देवाँ ऊचिषे धिष्ण्या ये।

या रौचने परस्तात्सूर्यस्य याश्चावस्तादुपतिष्ठन्त आपः ॥ ३.०२२.०३

अग्ने। दिवः- नभसः। अर्ण- जलधाराम्। अच्छ- अभिलक्ष्य। जिगासि- सरसि। ये। धिष्ण्याः- चित्तधारणासु निहिताः। तान्। देवान् अच्छ- अभिलक्ष्य। ऊचिषे- वदसि। याः। सूर्यस्य-

सवितुः । परस्तात्- उपरि । रोचने- दीप्ते लोके सरन्ति । याश्च आपः । अवस्तात्- अधस्तात् ।
उपतिष्ठन्ते । ता ईशिषे ॥३॥

पुरीष्यासो अग्नयः प्रावणेभिः सजोषसः ।

जुषन्तां यज्ञमद्रुहोऽनमीवा इषो महीः ॥ ३.०२२.०४

पुरीष्यासः- जीवोदकजाः । अग्नयः । प्रावणेभिः- गमनैः । सजोषसः- समानप्रीतयः । अद्रुहः-
द्रोहरहिताः । अनमीवाः- रोगरहिताः । यज्ञम् । जुषन्ताम्- सेवन्ताम् । महीः- महतीः । इषः-
सदिच्छाः प्रयच्छन्तु ॥४॥

इळामग्ने पुरुदंसं सनिं गोः शश्वत्तमं हवमानाय साध ।

स्यान्नः सनुस्तनयो विजावाग्ने सा ते सुमतिर्भूत्वस्मे ॥ ३.०२२.०५

पूर्वं व्याख्यातम् (३.१.२३) ॥५॥